

6. A táborban elhunytak számának kérdése

Neuralgikus pontja a kutatásnak az olasz állampolgárokat, illetve a fiumei olaszokat érintő halálozással kapcsolatos számok. A különféle olasz és fiumei vonatkozású munkákban szereplő, a táborban az elhunytak számára vonatkozó adatok ellenőrzésének legkézenfekvőbb módszere a település halotti anyakönyvi másodpéldányainak vizsgálata volt. Mivel a civil internálótáborokban elhunytakat (is) a polgári hatóság anyakönyvezte, ez úgy tűnt, nem ütközik nehézségbe. Azonban a tápiószülyi anyakönyvi másodpéldányokkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a vonatkozó bejegyzések igen hiányosak, sok esetben sem az internálás előtti lakhelyet, sem a születési helyet nem tüntették fel.

Az anyakönyvi bejegyzések szerint 1915 júliusától 1918 szeptemberéig 145 olasz származású személy halt meg a táborban.⁷⁵ Az anyakönyvi másodpéldányokban szereplő 145 halottból 53 egyértelműen fiumeiként azonosítható. A korábbi számokról alkotott elképzelést alapvetően változtatja meg az a lista, amely a tábor igazgatásával megbízott gyömrői járási főszolgabíró iratanyagában található, és amely 1917. július 31-én kelt. Ez 106 olyan elhunyt olasz személy nevét tartalmazza, akik döntő többsége feltehetően az 1917 februárjától májusáig tartó kiütéses tifuszbajrányban vesztették életüket.⁷⁶ Az összes, listán szereplő halálozások időbeli kiterjedése ennél valamivel nagyobb, hiszen azok 1916. október 27. és 1917. július 11. között történtek.⁷⁷ A listán szereplő személyek közül 31 fiumei születésű vagy illetőségű személy.⁷⁸

A kutatás során kontroll forrásként alkalmazva a főszolgabírói hivatalban készült kimutatást/listát, összevettem az anyakönyvi másodpéldányokban szereplő adatokkal. Ennek során egyértelművé vált, hogy az anyakönyvi másodpéldányokból hiányzó, de a főszolgabírói listán feltüntetett személyek egy részét nem anyakönyvezték. A főszolgabírói listán szereplő nevek mellett a születési év és hely, az illető állampolgársága, vallása és foglalkozása és – ha volt – katonasági viszonya szerepelt. Érdekes módon azon személyek neve mellé is az olasz szót írták az állampolgárság rovatba, akik Fiuméből származtak, holott ők elvileg magyar állampolgárok voltak. Az irat nem tartalmazza a halálozási okokat, azonban abban az esetben, ha az illető neve szerepelt az anyakönyvi másodpéldányban, az

⁷⁵ MNL PML, XXXIII.1.

⁷⁶ MNL PML, IV. 429-a. 3564/1917. Tápiószülyi internált táborban internáltak fogvatéki kimutatása, 1917. július 31. A listán nem szerepel a halál oka.

⁷⁷ Tehát erre az időintervallumra esik a táborban dühöngő kiütéses tifuszbajrány is, amely 1917 februárja és májusa között pusztított.

⁷⁸ Ezen a listán szerepel Luigi Cussar is, a *Giovine Fiume* egyik alapító tagja. Cussar az 1480-as számot viselte a táborban. Halálának okát nem, azonban születésének évét (1886), foglalkozását (ügyvéd) és halálának dátumát (1917. április 9.) tartalmazza a kimutatás.

visszavezethető volt. Ahol a nevek nem egyeztek, de a születési dátum rögzítésre került, ott a főszolgabírói listán szereplő életkort vettem irányadónak, főleg olyan esetekben, ahol feltételezhetően a két dokumentumban ugyanarról a személyről volt szó. Szintén a beazonosítást segítette a két dokumentumban szereplő elhalálozási dátumok összevetése. Ezzel az eljárással több személy azonosítása is lehetséges volt. Azért döntöttem e megoldás mellett, mert sok esetben a két forrásban eltért a nevek írása, azonban a megadott életkorból és a halálozás dátumából megállapítható volt, hogy a két dokumentumban szereplő személy ugyanaz-e vagy sem.⁷⁹ A nevek beazonosításával kapcsolatos probléma abban rejlett, hogy a főszolgabírói hivatalban készített listán szereplő adatok (főleg a személynevek és helyiségnevek) jóval pontosabban és figyelmesebben kerültek leírásra, míg az anyakönyvi másodpéldányban szereplők elnagyoltak, néhol olvashatatlanok vagy legalábbis nehezen olvashatók voltak. Az anyakönyvi másodpéldányban való kutatás során meg kellett küzdeni a korban szokásban lévő, az idegen személyek neveinek – gyakran jól-rosszul sikerült – magyarosítási kreatúráival is. Ugyanakkor az anyakönyvi másodpéldányban szereplő halálozási dátumok és a halál okai pontos vezetésűnek tűntek. A főszolgabírói kimutatásban néhány elhunyt személy neve mellett feltüntették a foglalkozását is, ami több esetben eltért a halotti másodpéldányban szereplőktől, már ha ott egyáltalán rögzítésre került.

Az internáltak barakkja Tápiószékben. Korabeli rajz.⁸⁰

⁷⁹ Az életkor esetében előfordult 1–2 év eltérés a két dokumentumban.

⁸⁰ Fiume: una città di frontiera.

Az anyakönyvezéssel kapcsolatos viszonylag elnagyolt dokumentálás gyökere abban lehet, hogy a tábor igazgató hatóság vagy az anyakönyvezést végrehajtó hivatal valamiért nem szentelt kellő figyelmet a halálozások polgári anyakönyvezésére. Az anyakönyvi másodpéldányban szereplő nevek rögzítése „pusztán” adminisztrációs rutinnak számított, talán ezért sem törekedtek a nevek és a lakóhelyek pontos leírására.

Más volt a helyzet a főszolgabírói hivatalban készített listával. A nyilvántartást a Magyar kir. Belügyminisztérium számára készítették, így annak kellett a pontos és kurrens (és nem utolsósorban olvasható) adatokat tartalmaznia. A nyilvántartás pontosságát az indokolhatja, hogy a listát később átadhatták az olasz állampolgárok jogait biztosító semleges ország és/vagy a Vöröskereszt illetékeseinek, amelyek feltehetően továbbították az olasz kormánynak. A két dokumentum összevetése során a következő megállapításokat lehet tenni. Ha a két forrásban (tehát a főszolgabírói hivatalban keletkezett kimutatásban és a halotti anyakönyvi másodpéldányban) található számot összeadjuk, akkor az anyakönyvi másodpéldányban szereplő 145 névhez hozzáadva a főszolgabírói hivatal listájából adódó bővítést, összesen 179 főt kapunk, ami az összes olasz származású, a táborban elhunyt személy száma az 1915 és 1918 közötti időben.

A főszolgabírói hivatalban 1917. július 31-én keletkezett listán szereplő nevek azonosítása után, megállapítható, hogy 72 fő mindkét (tehát a halotti anyakönyvi másodpéldányban és a főszolgabírói hivatalban készített) nyilvántartásban is szerepel, így a maradék 34 fő releváns a kutatás szempontjából. E 34 névvel bővíthető a tápiószéki civil internálótáborban 1915 és 1918 között elhunyt olasz állampolgárok és nem olasz állampolgárságú, de olasz származású személyek listája. A mindkét forrásban szereplő 72 személyből 31-en fiumei származásúak. Ebből a 31 főből hét személy nem szerepel a község halotti anyakönyvi másodpéldányában.

Ha csak a fiumei illetőségű elhunytakat vizsgáljuk, a község halotti anyakönyvi másodpéldányában szereplő, fiumei származású személyek száma 53. Fontos megemlíteni, hogy a kutatás során megállapítást nyert, miszerint a községben vezetett anyakönyvi másodpéldányban szereplő elhunytak olyan településekről is származtak, – például Tersatto⁸¹ vagy Sušak⁸² – akiknek lakhelye közigazgatásilag gyakorlatilag Fiuméhez tartozott. Ebből kiindulva ezeket a személyeket is fiumei polgárként lehet számon tartani. Velük együtt, valamint az anyakönyvezésből kimaradt, de a főszolgabírói hivatal kimutatásban szereplő hét személlyel együtt a két forrásban összesen 60 fiumei polgárt lehet azonosítani. A polgári

⁸¹ Tersatto Fiume melletti település volt, ma Trsat néven Fiume egyik városrésze.

⁸² A háború kitörésekor Fiume melletti kis település volt, ma a város egyik kerülete.

halotti anyakönyvi másodpéldányban ezen kívül szerepel még 44 fő, akinek neve mellett az elhalálozás dátumán és az életkoron kívül (néhány esetben a foglalkozását is megadták) semmi nem szerepel.⁸³ Ennek ismeretében – bár nem áll a rendelkezésre olyan olasz vagy magyar forrás, amely ennek az ellenkezőjét bizonyítaná – nem lehet megalapozott az a feltételezés, hogy ezek az elhunytak mind fiumei polgárok lettek volna. A végső megállapítás akként tehető meg, hogy az egészen biztosan Fiuméből származó, a táborban elhunyt olaszok száma 60. Ez a szám jóval a szakirodalomban szereplő 129, sőt a 149 elhunyt alatt van.⁸⁴ Ugyanakkor a korábbi kutatásokkal ellentétben az összes olasz áldozat számát (tehát függetlenül attól, hogy olasz állampolgárról vagy olasz nemzetiségű magyar állampolgáról beszélünk), amely megállapítására tett kísérlet során feltehetőleg csak a polgári anyakönyvi másodpéldány adatai kerültek megvizsgálásra, új megvilágításba helyezi a fősolgabírói iratanyagban talált kimutatás. Ennek eredményeképpen elmondható, hogy a táborban 1915 júliusa és 1918 szeptembere között elhalt olasz származású személyek száma – legalábbis az elérhető és eddig feltárt magyar források vizsgálata szerint – 179, ami a Francesco Lamendola által megadott számhoz áll legközelebb.

	Halotti anyakönyvi másodpéldány	Fősolgabírói kimutatás ⁸⁵	Összesen
Bejegyzett személyek száma	145	106	251
Ebből fiumei polgár	53	7 ⁸⁶	60
Más településről származik	46	27	73
Ismeretlen településről származik	44 ⁸⁷	2	46

Kimutatás a tápiószéki civil táborban elhunyt olasz állampolgárságú és olasz származású személyek számáról, 1915–1918.

⁸³ A fősolgabírói hivatalban keletkezett kimutatásban két személy születési helyét nem lehetett beazonosítani.

⁸⁴ Ha a „biztosan” fiumeiként azonosított nevekhez hozzáadjuk a nem azonosítható lakhellyel és születési hellyel anyakönyvezett olaszokat, akkor 127 főt kapunk.

⁸⁵ Kelt Gyömrőn, 1917. július 31-én.

⁸⁶ A listán összesen 31 fiumei illetőségű személy neve található, ebből a táblázatban feltüntetett hét személy nem szerepel a község polgári halotti anyakönyvi másodpéldányában.

⁸⁷ Ebben az esetben nem kizárt, hogy további fiumei polgárok lehetnek az elhunytak között, ám az anyakönyvi bejegyzések hiányossága miatt ennek megállapítása lehetetlen volt. Különösen igaz ez a gyermekek esetében, akik szüleik révén lehettek fiumei származásúak.